

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATINDA BEDDUA ŞİİRLERİ

Necati TONGA*

-Candan azîz hocam Prof. Dr. Ahmet Mermer'e-

I.Giriş

"Bedduâ etmezem amma ki Hudâ'dan dilerim
Bir senin gibi cefakâra hevâdâr olasın."

Mihri Hatun

Farsça "kötü, fena, çirkin" anlamlarına gelen "bed" kelimesi ile Arapça "dua"nın birleşmesinden oluşan beddua, "kötü dua" anlamına gelerek en basit târifini duanın karşıtlığında bulur. Hemen hemen her kültürde karşılaştığımız beddualar, insanların sevmedikleri şeyler hakkında ifade ettikleri kötü dualardır.

Baş edilemeyen güçlere karşı söylenen beddualar; belâ, lânet, kargış[kara alkış]¹, ilenç, inkisâr, gazap, intizâr ifade eden menfî sözlerden oluşur. Birer sözlü kültür ögesi olan beddualar; karşıdaki kişiye(düşmana, sevgiliye, rakibe, kişinin kendisine...), bir nesneye, soyut bir varlığa, kadere, bir şehre, bir felâkete... karşı kızgınlık/kıskançlık/haset ânında söylenebileceği gibi, bir kötülük karşısındaki yenilmişlik duygusu ile ortaya çıkan bir acziyet neticesinde de söylenebilir.

Beddua eden kişi, ilendiği şeyin kötü bir durumla karşılaşmasını yahut iyiliklerden uzaklaşmasını dileyerek kendini rahatlatır. Bu açıdan beddualar, bir çeşit psikolojik rahatlama araçları olarak görülebilir. Bununla birlikte İslâm kültürü, beddua etmeyi, lânet okumayı hoş karşılamamıştır.

Dede Korkut'tan başlamak üzere Türk Halk edebiyatı ürünleri içerisinde dualar gibi beddualar da önemli bir yer tutar.² Türküler, ağıtlar, halk hikâyeleri, destanlar, koşmalar... beddualarla doludur. Divan şairlerinin de (dualar kadar yoğun olmasa da) şiirlerinde zaman zaman beddua ettikleri görülür.³

Bu çalışmada kültür tarihimizde önemli bir yere sahip olan bedduanın Cumhuriyet dönemi Türk şiirindeki izleri sürülmeye; özellikle beş şairin(*Asaf Hâlet Çelebi, Arif Dino, Cemal Safi, Faruk Nafiz Çamlıbel ve Attilâ İlhan'ın*)⁴ konu ile ilgili

* Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Kırıkkale, necati.tonga@gmail.com

¹ Divan-ı Lügat it Türk'te duaya karşılık olarak "övme, iyi dileklerde bulunma, birinin iyi özelliklerini sayma" anlamlarında "alkış"; bedduaya karşılık olarak ise "lanet, kötü dilekte bulunma, ilenme" anlamlarında "kargış" kelimesi geçmektedir. Dede Korkut Kitabı'nda da beddua kelimesi yoktur, onun yerine "kar(g)kış" kelimesi ve lanet okumak, beddua etmek anlamlarında "kargamak" fiili geçmektedir. Anadolu ağızlarında alkış ve kargış kelimeleri hâlâ yaşamakla birlikte günümüzde dua ve beddua kelimelerinin yaygınlık kazandığı görülmektedir.

² Bu konuda daha fazla bilgi için bkz: Elçin, Şükrü, *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yay., Ank., 1993; Akalın, L.Sami, *Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar Kargışlar*, Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yay., Ank., 1990.

³ Bu konuda hazırlanmış bir çalışma için bkz: Can, Mustafa, *15-18. Yüzyıllarda Bazı Divanlarda Dua ve Beddua Beyitleri*, (Danışman:Yard.Doç.Dr. H.İbrahim Haksever), Afyon Kocatepe Ün., Sos. Bil.Ens., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon, 2001.

⁴ Şüphesiz ki ele aldığım dönem içerisinde, bu isimlerin dışında şiirlerinde beddua ifadeleri olan pek çok şair vardır. Bu makalede, beddua ediş sebebi, tarzı ve beddua edilen şeylerin farklılığı sebebiyle bu beş şairin beş şiirini seçtim. Şairlerin biyografilerine ve diğer şiirlerine gerekli gördüğüm ölçüde değindim. Zaman zaman şiir geleneğimizdeki beddua örneklerine de göndermelerde bulunarak ele aldığım beddua şiirlerinin zeminini ve şairlerin psikolojilerini tahlil etmeye çalıştım.[N.T.]

şiiirleri ele alınarak, bedduanın modern şiiirimizdeki konumu değeriendirilmeye çalışılacaktır.

II. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Beddua Şiiirleri

“Gönlümün gözü çıksın sevmeseydi ezelden.”

Urfa türküsünden

a.Masaldan mülhem bir ilenme: Asaf Hâlet Çelebi ve “Beddua” şiiiri

Cumhuriyet dönemi Türk şiiirinde Beddua ismi ile dikkat çeken şiiirlerden ilki *Asaf Hâlet Çelebi* imzasını taşır:

BEDDUA

*kendi göklerimden indim
kendi duvarlarıma
konduğum duvarlar yıkılsın
bahtiyâaar*

*havuzlarımda birkaç damla su içip
ağaçlarımdın çiçekli dallarıma uçtum
konduğum dallar kurusun
bahtiyâaar*

*seni bahçelerimde uyuttum
seni duvarlarımda sakladım
havuzlarıma güneşler vurduğu zaman
gözlerini açıp bana gülerdin
bahtiyâaar*

*yazık sana verdiğim emeklere*⁵

Şiiirlerini Garip şiiir hareketiyle aynı yıllarda yayınlamaya başlayan Asaf Hâlet Çelebi, Cumhuriyet dönemi Türk şiiirinde masalımsı, mistik ve soyut özellikleri ağır basan şiiirleriyle dikkat çeken bir isimdir.⁶

Saf şiiirin peşinde olan Asaf Hâlet Çelebi, zengin bir kültürel birikime sahiptir ve bu birikim yoğun bir şekilde şiiirlerine yansır. *Budizm, Hint, Asur, Mısır, Arap, Fars, Yunan medeniyetleri ile semavî dinlere ait unsurlar, doğu halk hikâyeleri, masalları,*

⁵ Çelebi, Asaf Hâlet, *Bütün Şiiirleri*, (Haz: Selahattin Özpabalıyıklar), Yapı Kredi Yay., İst., 1998, s.24. Beddua şiiiri, ilkin Hamle dergisinde neşredilmiştir. (*Hamle*, S.2, Eylül 1940, s.2) Asaf Hâlet, bu şiiirin Hamle’de yayınlanan şeklinde daha sonra birkaç değişiklik yapmıştır. Hamle’de hitap ve beddua edilen kişinin adı “*bahtiyâr*” şeklindeyken, şair daha sonra kelimeyi bir haykırış ve seslenme edâası vererek “*bahtiyâaar*” şeklinde değiştirmiştir. Şair, şiiirin tertibinde de ufak bir değişiklik yapar. Şiiirin son bölümünde yer alan “*seni duvarlarımda sakladım/seni bahçelerimde uyuttum*” mısraları yer değiştirmiştir.

⁶ Asaf Hâlet Çelebi’nin hayatı ve şiiiri ile ilgili bkz: Kırımlı, Bilal, *Asaf Hâlet Çelebi*, Şule Yay., İst., 2000; Miyasoğlu, Mustafa, *Asaf Hâlet Çelebi*, MEB Yay., İst., 1994; Doğan, Mehmet Can, *A’dan Z’ye Asaf Hâlet Çelebi*, Yapı Kredi Yay., (kitaplık dergisi eki), S.62, Haziran 2003.

efsaneleri, mitleri, tasavvuf, batı edebiyatı, divan edebiyatı ve halk edebiyatı unsurları Çelebi'nin şiir dünyasını oluşturan belli başlı kaynaklar olarak sıralanabilir.

Asaf Hâlet Çelebi'nin şiirinde masalların özel bir tesiri vardır ve şairin pek çok şiirinde gerçek dünyadan masalımsı-muhayyel bir dünyaya kaçma arzusunda olduğu sezilir. *Halayıklarım, Nurusiyah, Nedircik Yavruları, Nigar-ı Çin, Kahkaha, Kunala* şiirleri, masallarla büyüyen Asaf Hâlet Çelebi'nin bu masalsı dünyasını yansıtan belli başlı şiirlerdir.

Yukarıya aldığımız Beddua şiirinde de şair bir halk masalından esinlenmiştir. Beddua şiirinde gönderme yapılan masalın kahramanları bir güvercin, Bahtiyar adlı bir delikanlı ve bir prensedir. Masaldaki güvercin, tabutlukta sakladığı Bahtiyar adlı delikanlıya her sabah gagasıyla yiyecek taşıyarak onu yetiştirir. Günün birinde Bahtiyar'ın yanına bir kız gelir, kıza "Sen nasıl buraya geldin? Korkmadın mı? Gel seni benim yattığım tabutlukta saklayayım. Çünkü birazdan bir güvercin gelecek, eğer seni görürse öldürür." der. Kız kendisiyle evlenmesi şartıyla Bahtiyar'ın yanında kalmayı kabul eder. Delikanlı parmağındaki yüzüğü çıkarır ve kızın parmağına takar. Artık evlenmişlerdir ve Bahtiyar'la prenses bir sene kuşun getirdiği yiyecekleri yiyerek tabutlukta yaşarlar. Bahtiyar, bir senenin sonunda tabutluktan çıkıp prensesin konağına yerleşir. Bin bir emekle yetiştirdiği delikanlı tarafından terk edilen kuş, Bahtiyar'ın bulunduğu konağın penceresine gelir ve beddualar ederek ölür.⁷

Şair, *Kuşa Görünme* adlı şiirinde de bu masala gönderme yapmıştır. *Kuşa Görünme* şiiri, masaldaki delikanlının diliyle yazılmıştır. Şiirde Bahtiyar adlı delikanlı, yanına gelen kıza kuştan saklaması gerektiğini, aksi durumda kuşun kıskançlıkla onu öldürebileceğini belirtmektedir:

KUŞA GÖRÜNME

*her sabah nafakamı getirir bir kuş
nereye kaçayım*

o kuşun elinden

kuyulara saklansam

kuyulara girer.

tavan aralarına kaçsam

tavan aralarını bilir

tabutlukta yatsam

gelir beni bulur sabahları

gel kız

tabutluğa gir benimle

memelerin kan içinde

bacakların yaralı

nafakamı beraber yiyelim

ve paçavraların ısıtmıyor diye bana sokul

gel kız

⁷ Masalda geçen kuşun İran mitolojisindeki karşılığı Sîmurg ya da Sîreng ve bu kuşun yetiştirdiği çocuk da Zaloğlu Rüstem'dir. Şiirde gönderme yapılan bu masal metni için bkz: Alangu,Tahir, **Billur Köşk Masalları**, Remzi Kitabevi Yay., İst., 1961, s.196-198

*tabutun içinde yat benimle
yalnız kuşa görünme⁸*

Kuşa Görünme, Beddua'dan sonra yayınlanmıştır.⁹ Bununla birlikte Beddua şiiri, gönderme yaptığı masalın bütünü düşünüldüğünde Kuşa Görünme şiirinin devamı mahiyetindedir. Kuşa Görünme'de halk masalının ilk bölümüne, Beddua şiirinde ise masalın sonuç kısmına gönderme yapar Asaf Hâlet Çelebi.

Beddua şiirinde iki ilenç cümlesi vardır: "*konduğum duvarlar yıkılsın*" ve "*konduğum dallar kurusun*". Güvercinin ağzından ifade edilen bu beddualar, masal metninin sonundaki kargışlarla birebir örtüşmektedir. Şöyle ki masalın sonunda da büyütüp yetiştirdiği delikanlıyı kaybeden güvercin, konağın penceresine gelerek önce "*Ey Bahtiyâr, dokunduğum duvar yıkılsın!*" diye ilenir. O ân, duvar çatır çatır yıkılır. Sonra "*Konduğum dallar kurusun!*" der, konduğu dallar kurur. Masalın sonunda güvercin beddua ede ede çatlar ve ölür.

Asaf Hâlet, "Beddua" şiirini etkili bir sitem cümlesiyle bitirir: *Yazık sana verdiğim emeklere...* Bu cümlede de bir hayıflanma, bir ilenme sezilmektedir. Asaf Hâlet Çelebi, Beddua şiirindeki kargış cümlelerini gönderme yaptığı masaldan mülhem kullanmıştır. Asaf Hâlet Çelebi'nin diğer şiirlerinde beddua örneklerine rastlanmaz.

b.Döner Kebaba Kargış: Arif Dino ve "Beddua" şiiri

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde *Beddua* adlı şiir yayınlayan diğer bir isim *Arif Dino*'dur. Sanatçı bir ailenin fertlerinden biri olan Arif Dino, edebiyat tarihimizin oldukça renkli simâlarından biridir. Sosyal hayatta *boksör, aşçı, sinema oyuncusu, ressam, grafikçi, heykeltıraş, sanat eleştirmeni* gibi oldukça zengin ve farklı kimliklerle karşımıza çıkan Arif Dino da arkadaşı Asaf Hâlet Çelebi gibi çok az şiir bırakmıştır bizlere. Arif Dino'nun Türkçe ve Fransızca şiirleri, Adam Yayınları tarafından 1985 yılında yayınlanmıştır.

Arif Dino'nun Beddua şiiri:

BEDDUA

*Döner kebab dönmez olsun
Taştan mantar tarlası
Çok yaşasın ölüler!¹⁰*

Beddua, üç mısradan müteşekkil bir şiirdir. Arif Dino'nun bu şiiri, dönercinin karşısında meteliksiz bir günde söylediği rivayet edilir. Şiirdeki tek beddua cümlesi, şiirin ilk mısraıdır: *Döner kebab dönmez olsun*. Bu ifade, toplumcu bir şairin düzensizliğe, açlığa, fakirliğe karşı ilenmesi, âh etmesi olarak yorumlanabilir.

⁸ Çelebi, Asaf Hâlet, a.g.e., s.25

⁹ Çelebi, Asaf Hâlet, "*Kuşa Görünme*", *Gün*, S.1, 24 Mayıs 1941, s.8

¹⁰ Dino, Arif, *Çok Yaşasın Ölüler*, Adam Yay., İst., 1985.

Şair, toplumsal düzensizlikten duyduğu bu rahatsızlığı "2+2=4" adlı şiirinde şöyle ifade etmiştir:

2+2=4

*Biri yer
Biri bakar
Kıyamet ondan kopar
Bakan bir değil
Kıyamet
Kıyamet ondan kopar.*

Arif Dino, toplumsal düzensizliği, adaletsizliği gelenekteki gibi feleğe¹¹ bağlamaz. Şair, "Beddua" şiirinde realist bir bakış açısıyla ilenmiş ve söyleyeceklerini "döner kebab"la simgeleyerek söylemiştir. Mutluluk o ân için döner kebaptadır, şairi rahatsız eden ve süregelen düzeni de "döner kebab" sembolize etmektedir.

Bu bedduan sonra şiirinin kalan iki mısraında huzurun ancak öldükten sonra geleceği imâ edilir. Taştan mantar tarlası ile kastedilen mezarlıklardır. Döner kebaba ilenmeyle başlayan şiir, mezarlıkları hatırlatan bir benzetmeden sonra "çok yaşasın ölüler!" dileğiyle biter. Arif Dino'nun da diğer şiirlerinde bedduaya rastlanmaz.

Türkçenin büyük şairi Fuzûlî'den alınmış bir beyit, asırlar öncesinden güzel bir beddua:

*"Kılmasa âlem murâdınca medâr olsun harâb
Olmasa devrân senin reyince devrân olmasın."*(Fuzulî)¹²

[Dünya senin istediğin gibi dönmezse harap olsun. Senin istediğin gibi dönmeyen dünya dönmez olsun.]

Şairlerin şikâyetleri ve kargışları asırlardır bitmemektedir anlaşılır... Kimi ilâhî bir aşkla "Senin istediğin gibi dönmeyen dünya dönmez olsun!" diye ilenmiş(dua etmiş), kimi döner kebabın dönmemesini dilemiştir.

**c. Sevgiliye ilenç:
Cemâl Safi ve "Ciğerin Yansın" şiiri**

Şiir geleneğimizde felek gibi şikâyet edilen, üzerine kargışlar söylenen, ilenilen diğer bir varlık "sevgili"dir. Divan şiirindeki sevgili tipinin en belirgin vasıflarından biri cevri ü cefâ edişi, vefasız oluşudur ve âşığa zulmeden, cefa çektiren

¹¹ Felekten şikâyet, feleğe ilenme şiir tarihimizde çok sık karşımıza çıkar. Felek, kelime anlamı itibarıyla "gök" demektir. Eskiler, gökyüzünün yedi felekten oluştuğuna, bu feleklerde bulunan yıldızların insanların kaderlerini tâyin ettiğine inanırlardı. Bu sebepten kaza ve kadere karşı gelemeyen pek çok şair, dünyada başlarına gelen olumsuz durumları feleğe, feleklerdeki yıldızlara bağlamış ve böylece bir çeşit psikolojik rahatlama yoluna gitmiştir. Divan ve halk şairlerinin şiirleri, bu sebeple feleğe beddualarla doludur. Türkülerimizde geçen "Felek ile bölemedim kozumu, Felek çarkın kırılınsın, Be felek senin elinden/Hem yanarım hem ağlarım, Kahpe felek sana n'ettim n'eyledim..." ifadeleri bu durumun en bâriz örnekleridir.

¹² **Fuzulî Divanı**, Haz: Kenan Akyüz-Süheyl Beken-Sedit Yüksel-Müjgan Cunbur, Akçağ Yay., Ank., 1997, s.245

sevgilinin intizâr alışı da bu sebeptendir. Yoksa divan şiirindeki sevgiliyi hedef alan beddua beyitleri, gerçek anlamda ilenmeler olarak nitelendirilemez.

Âşığın varlık sebebi “aşk” ve sevgilinin en önemli vasfı “âşığa çile çektirmek” olduğu için divan şairlerinin bedduaları, dua ile beddua arasında bir yerde durmaktadır. Bunlar; çoğunluğu memnuniyetle şikâyet, sitemle beddua arasında ifadelerdir.

Divan şairleri, çoğunlukla kendi durumları ile sevgilinin durumunu kıyaslayarak sevgiliye ilenir. Çile çeken âşık, sevgilisinin de bir vefâsız müptela olması için Allah’a yakınıdır. Bu tür ifadeler bir dilekken, aynı zamanda sevgilinin vasıflarını ortaya koyan söyleyişlerdir. Divan şairlerinin sevgiliye ettikleri beddualardan iki örnek verelim:

*“Hücum-ı nâle-i şeb-gîrden zâlim haberdâr ol
Beni bimâr-ı hicrân eyledin sen dahi bîmâr ol”*(Nedim)¹³

[Ey zalim, haberin olsun, gece boyunca ettiğim âhların hücumuna uğrayacaksın. Beni (ayrılığınla) ayrılık hastası yaptın, sen de hasta olasın.]

*“Nice bir müptelâ-yı aşka hicrânı belâ olsun
İlâhî kendi gibi bî-vefâyâ müptelâ olsun.”*(Bâki)¹⁴

[Ey Allah’ım, ne zamana kadar onun ayrılığı aşkına müptela olanlara bela olacak? O da kendisi gibi bir vefâsız müptela olsun.]

Halk şairlerinin de kendilerine cevri ü cefâ eden sevgililerine beddua ettikleri görülür. Bu beddualar, daha gerçekçi ve zaman zaman da sevgiliye reddiye tonundadır. Halk şairi, âşığın gönlündeki aşk olmadan, sevgilinin suretindeki güzelliğin on par’etmediğinin farkındadır.

Âşık, divan şairlerinin aksine sevgiliye yeri geldiğinde yüksek bir perdeden “lazım değilsen” de diyebilmektedir:

*Böyle ikrâr ilen böyle yolunan
Cefâlî yâr bana lâzım değilsen!
Deli gönül sevmiş vazgeçmek olmaz
Mihnetli yâr bana lâzım değilsen!*

Gönül kalk gidelim silaya doğru...

*Bülbülün davası hep güllerinen
Senin şirin dilin yâd ellerinen
Çık salın sevdiğim engellerinen
Görünme gözüme lâzım değilsen!*

Gönül kalk gidelim silaya doğru...

¹³ *Nedim Divanı*, Haz: Muhsin Macit, Akçağ Yay., Ank., 1997, s.315

¹⁴ *Baki Divanı*, Haz: Sebahattin Küçük, TDK Yay., Ank., 1994, s.317

*Bülbül âh eyleyip kanlar ağladı
Didem yaşı sel sel oldu çağladı
Ölüm geldi dört yanımı bağladı
Kılma namazımı lâzım değilsen.*

Gönül kalk gidelim sılaya doğru...

Halk şiirimizde bu tarzın en güzel şiirlerini Karacaoğlan söylemiştir. Onun koşmaları, türküleri, semailerini şaire yüz vermeyen/cefâ eden sevgililere ettiği kargışlarla doludur.

İşte Karacaoğlan'ın gönlünü yakan ak geline söylediği beddua şiirlerinden biri:

TÜRKÜ

*Benim ahdım ak geline kalmaya,
Çeke çeke bu dert ile ölmeye,
Gurbet ilden şu kocası gelmeye,
Daha derdim az diyessin ak gelin.*

*Yaz olanda ısıtmalar tutasın,
Güz olanda terlenmeye yatasın,
Acı acı kırk yıl ağrı çekesin,
Daha derdim az, diyessin ak gelin.*

*Bacasın üstünde baykuşlar öte,
Kapının önünde çalılar bite,
Ben de kargış vermem, ocağın yana;
Daha derdim az, diyessin ak gelin.*

*Karac'Oęlan der ki: Kaşın kaşıma.
Acep değer m'ola başın başıma?
Gurbet ilde derd yapışa peşine,
Daha derdim az, diyessin ak gelin.¹⁵*

Sevgiliye beddua şiirlerinden birini de günümüz şairlerinden *Cemâl Safi* kaleme almıştır. Popüler edebiyata dâhil edebileceğimiz Cemâl Safi, daha çok aşk şiirleriyle tanınmış bir şairdir. Şairin pek çok şiiri bestelenmiştir. *Vurgun, Ya Evde Yoksan, Rüyalarım Olmasa, Ayşen...* şairin bestelenmiş meşhur şiirlerinden bazılarıdır.

Cemâl Safi'nin *Ciğerin Yansın* adlı ilenç şiiri:

CİĞERİN YANSIN

*Birikti uğrunda döktüğüm yaşlar...
Al götür vicdansız ruhun yıkansın...
Her günüm hasretin zulmüyle başlar...*

¹⁵ *Karacaoğlan Şiirler*, Haz: Müjgân Cunbur, MEB Yay., 6.Bas.,İst., 2005, s.370

Âhımı hak ettin ciğerin yansın...

*Bilseydim duyguya yer yok dininde...
El pençe durmazdım hayalin önünde...
Kapkara yas tuttum doğum günümde...
Neşemi yok ettin ciğerin yansın...*

*Doğuştan sevgiye aşka meyildim...
Kimsenin lütfuna muhtaç değildim...
Bir sana diz çöktüm sana eğildim...
Canuma tak ettin ciğerin yansın...*

*Sen ince ağrımdın veremedim sana...
Âleme haramdım, haremim sana...
Aşkınla tutuşan, Keremdim sana...
Aslı'dan çok ettin ciğerin yansın...*

*Düşsem de kalkarım tutma elimden...
Gururum merhamet ummaz zalimden...
Beddua çıkmazdı şair dilimden...
Sabrımı tükettin ciğerin yansın...*

*Sineni kaplasın bu onmaz yara...
Hayatın boyunca gölgemi ara...
Değil mi sen benim yüzümü kara...
Saçımı ak ettin ciğerin yansın...!¹⁶*

Bu şiirde Cemâl Safi, şiirin her dördlüğünün sonundaki “ciğerin yansın”¹⁷ sözü ile sevgiliye ilenir. “Ciğerin yansın!”, Türkçenin en acı beddualarından biridir. Şairin saçını ak yüzünü kara eden, doğum günlerinde yas tutmasına, neşesini alıp götürmesine sebep olan zâlim bir sevgilidir ciğerin yansın denilen. Aslı'nın Kerem'e çektirmedeğini şaire türlü cevr ü cefâlarla çektiren ve âşığa zulmeden sevgili, sonunda âşığın sabrını taşırır, beddua nâmına payına düşeni de almıştır.

Şiirin son dördlüğünde ciğerin yansın ilencine ilençler ekler şâir: *onmaz yaralar sineni kaplasın, hayatın boyunca gölgemi ara*. Cemâl Safi, aslında şair dilinden beddua çıkmayacağını ama sevgilinin yaptıkları karşısında sabrının kalmadığını belirtir. Yapılan zulüm karşısında şâir, en kuvvetli ve estetik araçlardan birine -şiire-tutunmuş, kalemini sevgiliye beddua etmekten yana kullanmıştır.

Ciğerin Yansın şiiri, şairin tek beddua şiiri değildir. Cemal Safi'nin diğer şiirlerinde de sevgiliye beddua ettiği görülür. Şairin *Git Güle Güle* adlı şiirinde de artık vazgeçilen ve reddedilen sevgiliye yapılan ilenmeler dikkat çekmektedir:

GİT GÜLE GÜLE

(...)

¹⁶ Safi, Cemâl, *Kıyamete 40 Kala*, Minpa Matb.,(baskı yeri ve tarihi yok),s.72

¹⁷ Türkçede ciğerini yakmak deyiimi, “bir kimseye büyük acı çektirmek” anlamında kullanılır. Ciğer acısı ile kastedilen de “evlat acısı”dır.(*Türkçe Sözlük*, TDK Yay., Ank., 1988, C.1, s.259)

Benden beter aşka dūçar ol emi
Daha da çaresiz, naçar ol emi
Dilerim dünyada gör cehennemi
Sen de muhannetten, merhamet dile.

O taş yüreğinin, daha sertine
Çatıp da, bir ömür ağla derdine
Gönül ver dünyanın en namerdine
Kapısında kul ol, emrinde köle.

Kara gözlerinden dinmesin bir an
Kanlı yaş, daima yaşlı gibi yan
Erme muradına Aslı gibi yan
Dile destan olsun, çaktığın çile.¹⁸

d.Rakîb(ler)e lânet:

Faruk Nafiz Çamlıbel ve "Kıskanç" şiiri

"Derdimi dökersem derin dereye
Doldurur dereyi düz olur gider.
İraikipler geldi girdi araya
Korkarım yar benden yoz olur gider."
Âşık Veysel

Türk şiirinde sevgilinin dışında âşığın âhını alan bir diğer kişi, "rakip"tir. Şiir geleneğimizde, özellikle divan şiirinde, sevgiliye kavuşmada engel olan kişi/kişiler genel olarak "rakîb" ismiyle nitelendirilir.

"Rakibin en belirgin özelliği sevgilinin yanından hiç ayrılmaması ve nereye gitse adeta bir gölge gibi adım adım onunla beraber olmasıdır."¹⁹ Sevgiliye bu kadar yakın olan rakîbin âşığın âhını alması, hatta rakip öldüğünde âşığın sevinmesi gayet tabiidir. Aşağıdaki beyitte Sâbit, rakîbin cenaze namazını nasıl da gönül huzuru ile kıldığını belirtir:

"Meydâna geldi na'ş-ı rakîb-i nemîme-sâz
Kıldım huzûr-ı kalb ile ömrümde bir namâz"(Sabit)²⁰

[Rakibin ölüsü musalla taşına geldi de ömrümde gönül huzuru ile bir namaz kıldım.)

"Âşığa sevgili kadar eziyet eden"²¹ rakîbler asırlar boyu, şairlerin intizârlarından paylarına düşeni almış, ilenç oklarına hedef olmuşlardır. Rakib(ler)e edilen beddualardan birkaç örnek verelim:

"İt gibi daladı beni kûyunda rakîbin

¹⁸ Safî, Cemâl, *Vurgun*, Minpa Mat.,(baskı yeri ve tarihi yok),s.78-79

¹⁹ Şentürk, Ahmet Atillâ, *Klâsik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Rakîb'e Dair*, Enderun Yay., Ank., 1993, s.43

²⁰ Onay, Ahmet Talât, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, MEB Yay., 2.Bas.,İst., 2004, s.403

²¹ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yay., 6.Bas., İst., 2000,s.327

Ey dost Hudâ'dan dilerim kim kuduz olsun.”(Hayalî)²²

[Rakip bana köyünde it gibi dalıp ısırıldı. Ey dost Hudâ'dan onun kuduz olmasını dilerim.]

*“Soyuldu dediler gece mestâne rakîbi
Yahyâ göreyin kim derisi dahi yüzülsün.”(Şeyhülislam Yahya)²³*

[Sarhoş rakibin geceleyin soyulduğunu dediler. Yahya, onun derisinin dahi yüzüldüğünü göreyim.]

Rakîp için söylenen/yazılan beddua şiirleri bunlarla sınırlı kalmaz. İşte bu tarzda yazılmış şiirlerden biri de *Faruk Nafiz Çamlıbel*'in meşhur *Kıskanç* şiiridir.

“Kıskanç”, şüphesiz Türk şiirinin en güzel beddua şiirlerinden biridir:

KISKANÇ

*Sakin bir söz söyleme... Yüzüme bakma sakın!
Sesini duyan olur, sana göz koyan olur.
Düşmanımdır seni kim bulursa cana yakın,
Anan bile okşarsa benim bağrım kan olur...*

*Dilerim Tanrı'dan ki, sana açık kucaklar
Bir daha kapanmadan kara toprakla dolsun,
Kan tükürsün adını candan anan dudaklar
Sana benim gözümle bakan gözler kör olsun.²⁴*

“Kıskanç”, adından da anlaşılacağı üzere kıskanç bir âşığın psikolojisini yansıtan zirve bir şiirdir. İlk dörtlükte sevgiliyi annesinden bile kıskanan, sesini duyan birinin ona göz koymasından korkan, sevgiliyi cana yakın bulan kim olursa olsun düşmanı bilen bir âşığın psikolojisidir dile getirilen.

Şiirin ilk dörtlüğünde nitekim yumuşak olan ton, ikinci dörtlükte daha da sertleşerek bedduaya dönüşür. Şair, sevgiliye açılan kucakların kara toprakla dolmasını, sevgilinin adını candan anan dudakların kan tükürmesini, sevgiliye şairin gözüyle bakanların kör olmasını diler.

Şairin beddualarının sebebi, divan ve halk şiirinde olduğu gibi sevgilinin cefaları yahut vefâsızlığı değildir. Hecenin bu kudretli şairinin beddualarının tek sebebi vardır: *Kıskançlık*. Kıskanç şiirinde beddualara hedef olan varlık, sevgili değil, sevgiliye yâr gözüyle bakan herkes, klâsik edebiyatımızdaki rakiptir.

Şüphesiz ki beşerî bir duygu olan kıskançlık, Faruk Nafiz gibi kudretli bir şairin dilinde bu şiirle ölümsüzleşmiştir. Türk şiir geleneği içerisinde sevdiğini bu kertede kıskanan yalnız Faruk Nafiz Çamlıbel değildir.

²² *Hayalî Divanı*, Haz: Ali Nihat Tarlan, Akçağ Yay., Ank., 1992, s.243

²³ *Şeyhülislam Yahya Divanı*, Haz: Rekin Ertem, Akçağ Yay., Ank., 1995, s.161

²⁴ Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Han Duvarları*, MEB Yay., İst., 1995, s.93

Divan şiirinin en güzel şûh gazellerini söyleyen Nedim, aşağıdaki beyitte, elbisesinin üzerindeki gül resminin dikeninin gölgesi, sevdiğini incitecek diye yakınmaktadır:

*“Güllü dibâ giydin amma korkarım azâr eder
Nâzeninim sâye-i hârî gül-i dibâ seni.”(Nedim)*

[Sevdiğim, güllü bir elbise giymişsin ama o elbisedeki gülün dikeninin gölgesi seni incitir diye korkarım.]

Tanzimat edebiyatının öncü şahsiyeti Şinasi, *Arz-ı Muhabbet* adlı şiirinin ilk beytinde oldukça sade bir söyleyişle sevdiğini kendi gözünden kıskandığını belirtmiştir:

*“Eşi yok bir güzeli sevdi beğendi gönlüm
Kıskanır kendi gözümde yine kendi gönlüm”(Şinasi)²⁵*

Kıskançlık şiirlerine bir örnek de halk şiirimizden verelim. Âşık Ali İzzet Özkan’ın enfes şiiri:

*“Mühür gözlüm seni elden
Sakinirim kıskanırım
Uçan kuştan esen yelden
Sakinirim kıskanırım*

*Kavımından arhabandan
Kardaşından öz babandan
Seni doğuran anandan
Sakinirim kıskanırım*

*Beşikte yatan kuzundan
Hem oğlundan hem kızından
Ben seni senin gözünden
Sakinirim kıskanırım*

*Havadaki turnalardan
Su içtiğin kurnalardan
Giyindiğin sırmalardan
Sakinirim kıskanırım*

*Ali İzzeti ancaldan
Elindeki goncalardan
Yerdeki karıncaldan
Sakinirim kıskanırım”*

Âşık Ali İzzet Özkan, bu şiirinde kıskanma ve sakınma dairesini divan şairi Nedim’e göre daha da genişletmiştir. Nedim’in beytindeki sevgiliyi elbisesinden

²⁵ Aktaş, Şerif, *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi I*, Akçağ Yay., Ank., 1996, s.224

kıskanma/sakinma, Ali İzzet'in şiirinde de karşımıza çıkar. O da, sevdiğini giydiği urbaldaki sirmalardan sakınmaktadır.

Faruk Nafiz gibi Ali İzzet Özkan'ın da sevdiğini en yakın aile fertlerinden kıskandığı görülür. Faruk Nafiz'in Kıskanç şiirinde sevgili, annesinden; Ali İzzet Özkan'ın şiirinde annesinden, babasından, kardeşinden, çocuklarından, akrabalarının hepsinden kıskanılır. Şinasi'nin beytinde şairin kendi gözünden kıskandığı sevgili, Ali İzzet Özkan'ın şiirinde sevgilinin (kendi) gözünden kıskanılan bir sevgiliye dönüşmüştür.

Nedim'in beytinde ve Ali İzzet Özkan'ın şiirinde sevgiliyi aşırı derecede bir kıskanma/sakinma var iken; Faruk Nafiz'in Kıskanç şiirinde kıskanmanın boyutu ilenme noktasına varmıştır. Kıskanç şiirinde sevdiğine, sevgili gözü ile bakan yahut bakacak olan herkes Han Duvarları şairinin beddualarına hedef olmuştur.

Faruk Nafiz'in, acılı Yassıada günlerinden bize kalan Zindan Duvarları'ndaki bazı dörtlüklerinde de beddua ettiği görülür. Faruk Nafiz, *Derebeyi* adlı şiirinde, toplumcu bir bakış açısıyla halkı yalnızca ırgat olarak gören derebeylerine lânet okumuştur:

DEREBEYİ

*Bir avuç toprak acep kimlere elvermedi ki,
Halkı ırgat sanıyor, kendini çiftlik ağası?..
Ne onundur, ne senin; cümlemizindir bu diyâr
Başka sevdâya düşen başlara taş yağası!..²⁶*

e. Şehre beddua:

Attilâ İlhan ve "kirli yüzlü melekler" şiiri

Şairlerin canlarını yakan ve sonuçta beddualarla karşılaşan varlıklar felek, sevgili ve rakiple sınırlı değildir. Şairlerin zaman zaman üzerinde yaşadıkları şehirlere de çeşitli sebeplerle beddua ettikleri görülür.²⁷

Bu tarz beddua şiirlerinden akla ilk geleni Tefik Fikret'in *Sis* şiiridir. Sis, melankolik ve kötümser Servet-i Fünûn neslinin psikolojisinin şiirde yansımaya güzel bir örnektir. Fikret, Sis'te bütün hıncını, kinini İstanbul'dan çıkartır. Nedim'in meşhur kasidesinde bir taşı bütün Acem mülküne feda görülen İstanbul, Fikret için âdeta bütün kötülüklerin sebebi olmuştur.

"Fikret'in İstanbul'a bakış tarzı, kendisinden sonra, Meşrutiyet ve ilk Cumhuriyet devirlerinde Türk edebiyatına çok tesir etmiştir. Yahya Kemal'in Osmanlı tarihine ve İstanbul'a yazmış olduğu güzel şiirler, aradan geçen hâdiselerle dolu zamanın da tesiriyle Sis ile ortalığa yayılan karanlık görüşü dağıtmıştır."²⁸

Yahya Kemal'den sonra *Orhan Veli, Asaf Hâlet Çelebi, Ahmet Muhip Dıranas, Necip Fazıl, Bedri Rahmi Eyüboğlu, İlhan Berk...* gibi Cumhuriyet döneminin pek çok şairi İstanbul'u çeşitli özellikleriyle (*çoğunlukla olumlu bir bakış açısıyla ve pitoresk bir zemin olarak*) şiirlerinde işleyerek Tefik Fikret'in ortaya koyduğu bu sisli atmosferin

²⁶ Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Zindan Duvarları*, Tan Gazetesi Matb., İst., 1967, s.26

²⁷ Türkülerde de zaman zaman şehirlere ilenildiği, karşılaşılan kötü durumların şehirlere bağlandığı görülür: Kör olasin Ürgüp dumanın tütmez... gibi.

²⁸ Kaplan, Mehmet, *Şiir Tahlilleri 1 Tanzimat'tan Cumhuriyete*, Dergâh Yay., 13.Bas., İst., 1997, s.111

dağılmasına hizmet etmişlerdir. Fakat üç büyük medeniyete ev sahipliği yapan bu güzel şehir, bütün şairler tarafından olumlu bir bakış açısıyla ele alınmaz. Örneğin Attilâ İlhan²⁹, şiirlerinde İstanbul'u güzelliklerinin yanında sefaletlerin kaynağı oluşuyla ve kusurlarıyla bir bütün hâlinde işlemiştir.

Attilâ İlhan'ın şiirlerinde İstanbul; *ağlayan, sevilen fakat sevdası acı veren, serseriler kralı, şehirler padişahı, sefalet kaynağı, karanlık ama aynı zamanda yıldızlarla kaplı, yalan bir şehirdir. "istanbul ağrısı", "istanbul şehri ağlıyor", "kirli yüzlü melekler" ve "yalan/şehir" şiirleri, Attilâ İlhan'ın İstanbul'a karşı bu ikircikli tavrını gösteren tipik örneklerdir.*

Attilâ İlhan'a göre İstanbul'un insana acı veren bir güzelliği vardır. Vazgeçilmek istenen, kaçılmak istenen ama kaçmaya çalıştıkça kendine çeken bir ruhu vardır İstanbul'un. Şair, bu duygularla "istanbul ağrısı" adlı şiirinde şehirle kavgaya girişmiş, bu kavganın sonucunda kaybeden yine şair, kazanan yine İstanbul olmuştur:

*"ulan istanbul sen misin
senin ellerin mi bu eller
ulan bu gemiler senin gemilerin mi
minarelerini kürdan gibi dişlerinin arasında
liman liman götüren
ulan bu mazot tüküren bu dövmeli gemiler senin mi
akşamlar yassıldıkça neden böyle devleşiyorlar
neden durmaksızın imdat kıvılcımları fişkiriyor
antenlerinden*

(...)

*eğer sen yine istanbul'san
yanılmıyorsam
koltuğumun altında eski bir kitap diye götürmek istediğim
sicilyalı balıkçılara marsilyalı dok işçilerine
satır satır okumak istediğim
sen
eğer yine istanbul'san
eğer senin ağrınsa iğneli beşik gibi her tarafımda hissettiğim
ulan yine sen kazandın istanbul
sen kazandın ben yenildim
kulaklarımdan kan fişkirıncaya kadar
yine emrindeyim"³⁰*

"istanbul ağrısı"ndan yukarıya alınan bölümlerde şehre yüksek perdeden bir seslenme gözlemlenmektedir. Mücadeleye girilen şehir, bir erkek olarak düşünülmüş ve ona "ulan" diye seslenilmiştir. Yahya Kemal'in Azîz İstanbul'u, Necip Fazıl'ın Canım İstanbul'u, Orhan Veli'nin gözlerini kapayıp dinlediği o güzelim İstanbul yok olmuştur.

²⁹ Attilâ İlhan ve şiiri ile ilgili bkz: Çelik, Yakup, *Şubat Yolcusu Attilâ İlhan'ın Şiiri*, Akçağ Yay., Ank., 1998.

³⁰ İlhan, Attilâ, *Ben Sana Mecburum*, Bilgi Yay., 7.Bas., Ank., 1992, s.14-15

Şairin İstanbul'a bu yaklaşımı, "kirli yüzlü melekler" şiirinde şehre beddua etme noktasına ulaşır:

*kirli yüzlü melekler*³¹

*sayende sayebân olduk istanbul şehri
sayende sebil olduk, aç kaldık sefil olduk
yıldızlar dem çekti güvercinler gibi başucumuzda
ve yaktı perişan eyledi sine-i sâd-pâremizi
saplanıp hançer misâli bir hilâl
sokaklar serseri biz serseri
yüksekkaldırım'da
bir cezayir şarkısını dile getirdi plâklar
cadde-i kebir bütün ışıklarını yakmış bir gemidir
sinemalar neredeyse boşalacaklar.*

*vay anam vay
sen ne dersin İstanbul
sen garip bir şair olsan söyle ne halt edersin
kimin gücü yeterse kahretsin parasızlığı
sefalet akıyor gürül gürül sokaklardan
yol üstünde bir şehvet çarşısı tıklım tıklım
yol üstünde sevdâ pazarlığı aşk pazarlığı
kurtulamadık gitti bu denli kepaze hayattan
hep böyle gecelerin koynunda yaşadık
geceler serseri biz serseri
karakoldaki aynada safran gibi kirli yüzümüz
gözlerimiz hasta gözleri ellerimiz hasta elleri
kırılmış kavala dönmüşüz*

*sen söyle serseriler kralı istanbul
sen söyle iki gözüm
hangi merhem çâredir şu bizim yaramıza
yel üfürdü su götürdü gençliğimizi
elimiz boşa geldi meydanlarda kaldık
meydanlar serseri biz serseri
sağımız sefalet solumuz ölüm
işte geldik gidiyoruz
kahrolasın
kahrolasın istanbul şehri*³²

³¹ Şiirin ismi, yönetmenliğini Michael Curtiz'in yaptığı *ANGELS WITH DIRTY FACES*(Kirli Yüzlü Melekler) adlı filmde mülhemdir. Bir gangster klâsiği olan filmde, bir grup gencin yeraltı dünyasındaki mücadeleleri anlatılır. Şiirine bu ismi seçen Attilâ İlhan'ın sinemayla yakından ilgilendiği, *Ali Kaptanoğlu* müstearıyla senaryolar yazdığı ve özellikle 1952–1954 yılları arasında(*kirli yüzlü meleklerin içerisinde bulunduğu Sisler Bulvarı kitabının ilk baskısının 1954'te yapıldığı gözden kaçmamalı*) Vatan gazetesinde sinema eleştirileri yazdığı bilinmektedir.

³² İlhan, Attilâ, *Sisler Bulvarı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 14.Bas., İst., 2005, s.98-99

Attilâ İlhan, Sisler Bulvarı kitabının sonuna eklediği “Meraklısı İçin Notlar” bölümünde “kirli yüzlü melekler”i İkinci Dünya savaşı yıllarındaki sefil çocukların hâlini anlatmak için yazdığını belirtmiştir. “kirli yüzlü melekler”, yayımlandıktan sonra divan ve halk şiirindeki “kalendermeşrep” şiirlerin çizgisinde algılanmış ve okur tarafından çok sevilmiştir.³³

Şair, bu şiirinde bütün sefillikleri, açlık ve perişanlıkları, kısacası bütün kötülükleri(Sis şairi Tefik Fikret gibi) İstanbul’a bağlar. İstanbul; sokaklarından gürül gürül sefalet akan, yol üstlerinde sevda pazarlıkları yapılan, şehvet çarşıları ile dolu, gecelerin koynunda kepaze hayatların sürdürüldüğü bir şehirdir. İstanbul, Türk şiirinde Tefik Fikret’in Sis şiirinden yıllar sonra ilk kez bu kadar kötü bir şehir olarak anlatılmıştır.

Şehrin sokaklarında parasız pulsuz dolaşan ve kendini garip hisseden şair, bu şiirinde(“istanbul ağrısı”nda olduğu gibi) İstanbul’u kişileştirmiş, şiir boyunca onunla konuşmuştur. Şair, şiirin son bölümünde İstanbul’a “sen söyle serseriler kralı istanbul/ sen söyle iki gözüm” der. Attilâ İlhan, kötülüklerin sebebi olarak gördüğü İstanbul’dan yine de vazgeçememektedir ki şehre Türkçenin en güzel sevgi ifadelerinden biri olan “iki gözüm” diye seslenmiştir.

Bununla birlikte şair, şiirini İstanbul’a ilenerek bitirir: “kahrolasın/kahrolasın istanbul şehri”. Şiirin son üç mısraında “işte geldik gidiyoruz/şen olasın Halep şehri” türküsüne gönderme vardır. Türküde Halep şehri için güzel bir dileği içeren “şen olasın” ifadesini Attilâ İlhan bir ilence çevirmiştir.

III. Sonuç ve bir dua...

“İlenen oylumsuz kalır kargışın imza yeri boş.”
İsmet Özel

“bir ilenç, bir kargış
gibi ardımsıra geliyor şairliğim
o solgun yolculuğa adanmış”

Hilmi Yavuz

Tarih boyunca insanlar, sevdikleri şeyler için dua ettikleri gibi; sevmeyip nefret ettikleri yahut kötülük gördükleri şeyler için de lânet okumuşlardır. Beddua içeren menfi ifadeler, hemen her toplumda görülmektedir. Beddualar, kazanılamayan/kaybedilen ve insana hüznün veren şeyler/olaylar karşısında söylendiği için bir çeşit psikolojik rahatlama araçları olarak değerlendirilebilir.

Özellikle halk edebiyatımızda oldukça zengin bir beddua geleneğinin var olduğu bilinmektedir. Dede Korkut Kitabı başta olmak üzere destanlar, halk hikâyeleri, ağıtlar, türküler, koşmalar... kargışlarla doludur. Divan şairlerinin de (dualar kadar yoğun olmasa da) zaman zaman çeşitli vesilelerle beddua ettikleri görülür. *Rakip, sevgili, düşman, felek, talih, zaman...* şiir geleneğimizde intizâr edilen, ilenilen belli başlı varlıklardır.

Bu çalışmada Cumhuriyet döneminde kaleme alınan belli başlı beddua şiirleri değerlendirmeye çalışılmıştır. Asaf Hâlet Çelebi ve Arif Dino’nun “Beddua” adlı şiirleriyle Cemâl Safi’nin “Ciğerin Yansın”, Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Kıskanç” ve Attilâ İlhan’ın “kirli yüzlü melekler” adlı şiirleri merkeze konularak; beddua gibi

³³ İlhan, Attilâ, *Sisler Bulvarı*, s.159

temelde halk kültürüne ait bir sözlü kültür ögesinin Cumhuriyet döneminde kaleme alınan şiirlerde nasıl ele alındığı değerlendirilmiştir.

Asaf Hâlet Çelebi, bedduayı, Bahtiyarnâmelerde geçen bir Türk masalından ilham alarak kullanmıştır. Çelebi, masaldaki kargış cümlelerini şiirinde aynen aktarmıştır. Arif Dino ise, "Beddua" şiirinde toplumsal düzensizlikten duyduğu rahatsızlığı "döner kebab"a tek mısralık bir kargışla ifade etmiştir: "Döner kebab dönmez olsun!"

Türlü cefâ ve eziyetlerle âşğın gönlünü yakan sevgililere, halk ve divan şiirinde olduğu gibi Cumhuriyet dönemi şiirimizde de beddua edildiği görülür. Cemâl Safi de son dönemde "Ciğerin Yansın" adlı şiiriyle, sevgili için yazılmış beddua şiirlerinden birine imza atmıştır.

Faruk Nafiz Çamlıbel, "Kıskanç" şiiriyle edebiyatımızın en güzel beddua şiirlerinden birini yazmıştır. Kıskanç şiiri, öz bakımından şiir geleneğimizdeki rakip(ler) için yazılan beddua şiirlerinin devamı mahiyetindedir. Faruk Nafiz, kıskanç bir âşğın psikolojisiyle yazdığı bu şiirinde, sevgiliye kendi gözüyle bakan herkese(rakiplere) beddua etmiştir.

Attilâ İlhan ise, "kirlî yüzlü melekler" şiirinde, diğer şairlerin ilendikleri varlıklardan farklı olarak bir şehre, İstanbul'a, beddua etmiştir. Bütün sefaletlerin, açlığın, parasızlığın sebebi olarak görülen İstanbul, "kahrolasın, kahrolasın" diye beddua edilen, Tevfik Fikret'in Sis şiirinden yıllar sonra ilk kez bu kadar olumsuz bir bakış açısıyla ele alınan bir şehir olmuştur.

Şiir, çoğunlukla bir duygulanma ânının zirveye çıktığı noktada yazılır ya da söylenir. Bu duygulanma, genel olarak bir mutluluktan ileri gelebileceği gibi hüzünden, kalbi yakan bir acıdan da kaynaklanabilir. Çeşitli sebeplerle çile çeken yahut kalplerinin ince tellerine dokunulan şairler, kalemelerini zaman zaman beddua etmekten yana kullanmışlardır. İntizâr eden "şair" olunca, bedduanın etkisi bir kat daha artmaktadır. Aslında şiirlerinde ilenen şair de farkındadır ki "şair diline beddua yakışmamaktadır."

Bunca bedduadan sonra, yazımızı Faruk Nafiz'in *Gazap*³⁴ şiirinden alınan bir duayla bitirelim:

*"Bed-duâlar çevirir meltemi sam yellerine;
Bizi MEVLÂ korusun böyle şikâyetlerden."*

Amin!...

KAYNAKÇA

Akalın, L. Sami, *Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar Kargışlar*, Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yay., Ank., 1990.

³⁴ Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Zindan Duvarları*, s.48

- Aktaş, Şerif, *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1*, Akçağ Yay., Ank., 1996.
- Alangu, Tahir, *Billur Köşk Masalları*, Remzi Kitabevi Yay., İst., 1961.
- Bakî Divanı*, Haz: Sebahattin Küçük, TDK Yay., Ank., 1994.
- Can, Mustafa, *15-18. Yüzyıllarda Bazı Divanlarda Dua ve Beddua Beyitleri*, (Danışman:Yard.Doç.Dr. H.İbrahim Haksever), Afyon Kocatepe Ün., Sos. Bil.Ens., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon, 2001.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Han Duvarları*, MEB Yay., İst., 1995.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Zindan Duvarları*, Tan Gazetesi Matb., İst., 1967.
- Çelebi, Asaf Hâlet, *Bütün Şiirleri*, (Haz: Selahattin Özpalabıyıklar), Yapı Kredi Yay., İst., 1998.
- Çelik, Yakup, *Şubat Yolcusu Attilâ İlhan'ın Şiiri*, Akçağ Yay., Ank., 1998.
- Dino, Arif, *Çok Yaşasın Ölümler*, Adam Yay., İst., 1985.
- Doğan, Mehmet Can, *A'dan Z'ye Asaf Hâlet Çelebi*, Yapı Kredi Yay., (Kitaplık dergisi eki), S.62, Haziran 2003.
- Elçin, Şükrü, *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yay., Ank., 1993.
- Fuzulî Divanı*, Haz: Kenan Akyüz-Süheyl Beken-Sedit Yüksel-Müjgan Cunbur, Akçağ Yay., Ank., 1997.
- Hayalî Divanı*, Haz: Ali Nihat Tarlan, Akçağ Yay., Ank., 1992.
- İlhan, Attilâ, *Ben Sana Mecburum*, Bilgi Yay., 7.Bas., Ank., 1992.
- İlhan, Attilâ, *Sisler Bulvarı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 14.Bas., İst., 2005.
- Kaplan, Mehmet, *Şiir Tahlilleri 1 Tanzimat'tan Cumhuriyete*, Dergâh Yay., 13.Bas., İst., 1997.
- Karacaoğlan Şiirler*, Haz: Müjgân Cunbur, MEB Yay., 6.Bas., İst., 2005.
- Kırımlı, Bilal, *Asaf Hâlet Çelebi*, Şule Yay., İst., 2000.
- Miyasoğlu, Mustafa, *Asaf Hâlet Çelebi*, MEB Yay., İst., 1994.
- Nedim Divanı*, Haz: Muhsin Macit, Akçağ Yay., Ank., 1997.
- Onay, Ahmet Talât, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, MEB Yay., 2.Bas., İst., 2004.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yay., 6.Bas., İst., 2000.
- Safi, Cemâl, *Kıyamete 40 Kala*, Minpa Matb., (baskı yeri ve tarihi yok.)

Safi, Cemâl, *Vurgun*, Minpa Mat.,(baskı yeri ve tarihi yok.)

Şentürk, Ahmet Atillâ, *Klâsik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Rakîb'e Dair*, Enderun Yay., Ank., 1993.

Şeyhülislam Yahya Divanı, Haz: Rekin Ertem, Akçağ Yay., Ank., 1995.

Türkçe Sözlük, TDK Yay., C.1, Ank., 1988.

[Künye:Tonga, Necati, “Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Beddua Şiirleri”,*Lânet Kitabı*, Editör: Emine Gürsoy Naskali-Aylin Koç, Kitabevi Yay.,İst., 2010, s.471-497]